

Наталя КОВАЛЕНКО

доктор економічних наук, доцент,
Донбаський державний технічний університет

Ольга УЛЯНИЦЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
Донбаський державний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано стан та досліджено основні проблеми металургійної галузі України. З метою реформування вітчизняної металургійної промисловості запропоновано заходи, спрямовані на зменшення енергоємності виробництва, збільшення попиту на внутрішньому ринку на вітчизняну продукцію галузі, стимулювання експорту, забезпечення конкурентоспроможності металургійної продукції та розглянуто основні аспекти щодо залучення інвестицій у галузь у період кризи.

Ключові слова: металургійна галузь, продукція, конкурентоспроможність, конкуренція, ринок, інвестиції.

В Україні є всі умови для розвитку чорної металургії: величезна, компактно розташована сировинна база (залізні, марганцеві руди, вогнетриви, флюсові вапняки тощо); споживач (металомісткої машинобудування); розгалужена транспортна мережа; значні паливні (коксівне вугілля) та трудові ресурси.

Металургійний комплекс – основа індустрії. Чорні та кольорові метали широко використовуються в машинобудуванні, будівництві, транспорті й усіх без винятку галузях народного господарства, витримуючи гостру конкуренцію з боку пластмас, кераміки та інших сучасних матеріалів. Але, на протигагу недалекому минулому, зараз вже за рівнем виробництва чавуну, сталі і прокату не судять про економічну могутність країни.

Частка неблагородних металів та виробів складає 30% експорту України, і з точки зору міжнародного попиту необхідно постійно покращувати якість металопродуктів, забезпечивши їх конкурентоспроможність на дуже вибагливому світовому ринку, збільшити частку електросталі та феросплавів, труб і т. д.

Історично склалося так, що основою господарського комплексу України вважається важка промисловість, при цьому домінуючою галуззю виступає чорна металургія. Крім того, капітал, сформований в металургії та суміжних галузях, позитивно впливав на розвиток будівництва, ЗМІ, банківської сфери, розважальної інфраструктури та ін. На сьогодні металургія переживає не кращі часи: світова фінансова криза, відсутність ринків збуту, падіння попиту на продукцію та цін на метал, і водночас колосальне зниження обсягів виробництва є ознакою глобального падіння металургійного виробництва.

Теорії та практиці інвестиційної діяльності, спрямованої на модернізацію металургійного комплексу, присвячено багато зарубіжних фундаментальних досліджень. Зокрема, цим питанням займалися: Г. Александер, Дж. Бейлі, В. Берне, З. Боді, Ю. Брігхем, Дж. Ван Хорн, М. Д. Джонк, Г. Марковіц, М. Мілер, Ф. Моділяні, П. Самуельсон, Д. Тобін, П. М. Хавранек, Е. Хелферт, У. Шарп. В Україні зазначену

проблему досліджували такі вчені: О. І. Амоша, І. О. Бланк, Л. М. Борщ, В. В. Вітлінський, О. С. Галушко, К. Ф. Ковальчук, С. В. Максимов, В. П. Савчук, В. Я. Плаксієнко, М. Г. Чумаченко та інші.

Проте в роботах цих авторів не достатньо розглядалися особливості діяльності українських металургійних підприємств під час світової економічної кризи та у післякризовий період.

У металургійний комплекс входять підприємства чорної і кольорової металургії, що охоплюють усі стадії технологічних процесів: від видобутку і збагачення сировини до одержання готової продукції у вигляді чорних і кольорових металів, а також їх сплавів.

Основним видом технологічних зв'язків та формою суспільної організації виробництва в галузі є комбінування. Тому провідним видом металургійних підприємств є комбінати. Залежно від поєднання цих технологічних процесів виділяють такі типи виробництв у металургійному комплексі:

- комбінати повного циклу, в яких одночасно діють усі названі стадії технологічного процесу;
- комбінати неповного циклу – це підприємства, в яких здійснюються не всі стадії технологічного процесу (видобуток і збагачення руди, виробництво сталі та прокату або чавуну і прокату окремо). Підприємства неповного циклу («малої металургії») називаються переробними.

Виробництво чорних металів зосереджено переважно на підприємствах повного циклу, розміщених у трьох районах – у Придніпров'ї (Дніпродзержинськ, Дніпропетровськ, Кривий Ріг, Запоріжжя).

Більша частина українських підприємств використовує застарілі технології, такі, як мартенівське виробництво та блюмінг, що спричинило негативну ситуацію, за якої собівартість їх продукції значно перевищує аналогічний показник західних виробників. Як відомо, переважна більшість основних фондів металургійних підприємств галузі мають доволі високий ступінь зношеності, зокрема були повторно введені в експлуатацію після II світової війни.

Стан устаткування, введеного в експлуатацію на початку минулого століття, обходить підприємствам

значно дорожче, ніж будівництво нових, енергозберігаючих і економічно вигідних технологій, які відповідають вимогам світових стандартів. Залишається або закрити бізнес, або модернізувати.

Україна повністю забезпечує себе власною залізною рудою, коксом, марганцем та іншими допоміжними матеріалами. За запасами залізних руд Україна займає в світі четверте місце (27 млрд. т; після Росії, Бразилії, Австралії), а за їх видобутком – шосте (48 млн. т; після КНР, Бразилії, Австралії, Індії, США). Найбільший залізорудний басейн – Криворізький (Дніпропетровська область), 75% залізної руди якого видобувається відкритим способом. Багаті залізні руди (із вмістом Fe до 60%) тут майже вичерпані, і тепер у Кривбасі видобувають переважно бідні руди (вміст Fe – 35%), що значно підвищує кількість відходів. Після збагачення на Південному, Криворізькому, Центральному, Північному та Ігулецькому ГЗК руда перетворюється на концентрат із вмістом заліза близько 62% і надходить на агломераційні фабрики, а далі – в домни. Більше половини збагачувальної руди постачається на металургійні заводи європейської частини Росії, Словаччини, Угорщини, Польщі.

На Керченський (Крим) залізорудний басейн припадає 4,2% загального видобутку руди в Україні, основним споживачем якої є металургійні заводи Маріуполя.

Зараз триває освоєння родовищ Кременчуцького (Полтавська область) і великих запасів, у тому числі багатих руд, Білозерського (Запорізька обл.) Залізорудних районів.

Придніпровський марганцеворудний басейн (Дніпропетровська область, Нікопольське, Ігулецьке родовища і Запорізько-Токмацьке) – найбільший у світі з видобутку, а за запасами посідає друге місце після Південно-Африканської Республіки (ПАР). Видобуток здійснюється на дві третини відкритим і шахтним способом. Марганцеву руду Україна постачає металургійним підприємствам Росії та окремим європейським державам.

Перспективи розвитку металургійної галузі України значною мірою залежать від того, як швидко вона зможе відновити свої позиції на світових ринках. Обсяги експорту металопродукції групи УКТ ВЕД 72 «Чорні метали» в 2010 р. були вище показників 2009 р. на 5,8 %.

Найбільше зростання спостерігалось щодо експорту феросплавів – на 42,8 %, прутків, брусків та арматури – на 16,9 %.

Половину коксу для металургії дають коксохімічні комбінати Донбасу, де розташовано 13 з 18 коксохімічних підприємств України. Великі коксохімічні комбінати Донбасу, а також Придніпров'я розташовані у Макіївці, Маріуполі, Горлівці, Стаханові, Запоріжжі, Дніпродзержинську, Кривому Розі, Дніпропетровську.

Флюси, металургійні кварцити, вогнетривкі глини є складовою частиною сировинної бази металургійного комплексу. Вогнетривкі глини видобувають у Донецькій області, високоякісні флюсові вапняки і доломіт – у Донецькій, Дніпропетровській областях та в Автономній Республіці Крим.

Скоротився попит на металопродукцію у будівельній галузі. Обмежені можливості кредитування спричинили суттєве зменшення обсягів будівництва, що вплинуло на обсяги внутрішнього споживання металу. У 2010 р. відносно попереднього року обсяги будівельних робіт скоротились на 5,4 % (у 2009 р. – на 48,2 %). Падіння обсягів будівельних робіт відбулось унаслідок дії низки негативних факторів, зокрема низького попиту з боку домогосподарств (через практично повну зупинку іпотечного кредитування) та повільного відновлення попиту з боку корпоративного сектору [2].

Основну частку (42 %) українського експорту металів у 2010 р. склали: чавун переробний у чушках, зливки, напівфабрикати з нелегованої сталі, феросплави, відходи та брухт чорних металів [5].

Практично була відсутня номенклатура експорту високотехнологічної металопродукції: продуктів прямого відновлення залізних руд, листів плакованих з гальванічним покриттям та електrolітичним оцинкуванням, прокату плоского з корозійностійкою нержавіючої сталі. По багатьох видах високотехнологічної металопродукції імпорту у десятки разів перевищує експортні поставки.

В умовах фінансової кризи інвестування процесів модернізації та технічного переоснащення металургійних підприємств різко скоротилося: річний обсяг інвестицій в основний капітал у 2010 р. порівняно з 2007 р., зменшився на 41 %, а прямих іноземних інвестицій – майже у 3,5 рази (табл. 1).

Таблиця 1. Інвестування металургійної галузі [6]

	Річні обсяги інвестицій в основний капітал, млн. грн.				Річні обсяги прямих іноземних інвестицій, млн. дол. США			
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	11234	10503	6683	2968	156,2	-240,2	44,7	383,3
Промисловість (довідково)	64341	76618	57658	35469	1893	48,5	969,3	766,2

Провідними галузями кольорової металургії є алюмінієва, цинкова, магнієва, титанова, ртутна, феронікелева.

У структурі виробництва кольорових металів України перше місце займає алюмінієва промисловість, яка працює на привізних бокситах і складається з виробництва глинозему та алюмінію. На випуск цієї продукції припадає майже 20% всього виробництва кольорової металургії. Алюміній з орієнтацією на джерело дешевої електроенергії і привозний з Миколаєва глинозем (вироблений з імпортованих бокситів Угорщини і Гвінеї) виплавляється в Запоріжжі. У

Свердловську (Луганська обл.) виробляють алюмінієві сплави.

На Донбасі (електроенергетичний фактор) з імпортованої сировини виплавляють цинк (центр – м. Костянтинівка, Донецька обл.), також виробляють свинець, мідний і латунний прокат (м. Артемівськ, Донецька обл.).

Титаномagneїєва промисловість має власну сировинну базу: калійно-магнеєві солі Прикарпаття (у Стебнику, Калуші), мілководні водойми Приазов'я і Причорномор'я (Сиваш) і ільменіти Придніпров'я. Потужний титаномagneїєвий комбінат працює у

Запоріжжі (привозять сировину зі Стебника, Калуша, Сиваша; титанову – з Іршанського гірничо-збагачувального комбінату Житомирської області). Тут виробляють титан, напівпровідниковий германій, магній, калійні добрива, пігментний діоксид титану, фасонне титанове лиття. Титан також виплавляють на Верхньодніпровському гірничо-металургійному комбінаті, розташованому у м. Вільногірську (Дніпропетровська обл.)

Серед країн виробників металургійної продукції Україна посідає восьме місце. Тому особливості географії сировинної і паливно-енергетичної бази значно впливають на розміщення кольорової металургії. До джерел сировини належать виплавки ртуті, нікелю та інших рідкісних металів. Алюмінієве, титано-магнієве і цинкове виробництво розміщуються в місцях одержання дешевої електроенергії.

В Україні відомі численні родовища мінеральних ресурсів для кольорової металургії: алюмінієвої сировини (алуніти Закарпаття, боксити Черкащини, ніфеліни Приазов'я), поліметалів, ртуті, нікелю, титану, цинку та ін. Але рівень їхньої вивченості недостатній. Основні обсяги металопродукції у I кв. 2011 р. будуть відвантажені до країн ЄС та Азії. Експортні ціни у січні лютому 2011 р. збільшилися в середньому на 15-20 дол. США/т, зокрема на: прутки із нелегованої сталі до 715-720 дол. США/т; кутики – 650-670 дол. США/т; чавун переробний – 500-520 дол. США/т. [7].

Стабілізація курсу гривні сприяла формуванню реальних фінансових планів металургійних комбінатів, які забезпечували як операційну, так і інвестиційну їх діяльність, а незначне зміцнення гривні до долара США впродовж 2010 р. не було спроможне «розмити» цінову конкурентоспроможність експортерів.

Сучасні умови економічного розвитку вимагають проведення активної політики для залучення прямих іноземних інвестицій. В Україні створена за-конодавча база у сфері регулювання інвестиційної діяльності, яка поступово удосконалюється з метою досягнення більшого притоку іноземних інвестицій і підвищення ефективності їх використання.

Проте, попри створену певну законодавчу базу, інституційну інфраструктуру, привабливість економічного потенціалу України (порівняно багаті природні ресурси, вигідне географічне розташування, наявність кваліфікованих «дешевих» робочих кадрів, досягнення в наукових дослідженнях, значну ємність внутрішнього ринку) надходження іноземних інвестицій до України залишаються незначними. Порівняно з країнами Східної Європи іноземні інвестиції, які надходять в економіку України, в 3-7 разів менші [1].

Найпривабливішими для інвесторів країнами на сьогодні є Китай, Індія, США, Росія, Бразилія і В'єтнам. Україна знаходиться на 18-му місці. При цьому, за даними Держкомстату, найбільш прийнятними галузями інвестування є ті, які здійснюють стабільну фінансову діяльність, – на 951,4 млн. дол. США, операції з нерухомістю, орендою, інжиніринг і надання послуг підприємцям на – 318 млн. дол., торгівлю, ремонт автомобілів побутових виробів, предметів особистого споживання – на 394,8 млн. дол., а також на підприємствах промисловості – на 817,7 млн. дол., у тому числі що переробляє – на 759,8 млн. дол. Серед галузей переробної промисловості найбільше виросли об'єми прямих іноземних інвестицій у хімічну і нафтохімічну промисловість – на 231 млн. дол. США [4].

Насамперед терміново потрібні короткострокові і довгострокові заходи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності металургійного сектору, структурної перебудови усієї галузі. Потрібне вливання фінансів в інвестиції.

Що ж стосується державної підтримки металургійної галузі, то тут усе набагато складніше. Державної підтримки практично немає. Крім того, пільги які поширювалися на металургійну галузь, нині скасовані.

За даними Державної служби статистики України, у січні 2011 р., порівняно з січнем 2010 р., у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів приріст продукції становив 13,3 %, у т. ч. на підприємствах з виробництва чавуну, сталі та феросплавів – 8,6 %, труб – 54,7 %, інших видів первинного оброблення сталі – 30,0 %, готових металевих виробів – 26,7 %. Водночас, зменшилися обсяги продукції у виробництві кольорових металів (на 0,2 %).

В Україні відсутня цілісна система підтримки експорту, недостатнім є захист інтересів експортерів на зовнішніх ринках, нерозвинений механізм експортного кредитування, зберігаються суттєві проблеми з відшкодуванням ПДВ.

На перспективі експорту металургійної продукції впливає становище в країнах-торговельних партнерах:

- витіснення національних експортерів зі світових ринків металу через запровадження іншими країнами дискримінаційних квот стосовно України;
- можливе послаблення позицій України на ринках країн Африки та Середнього Сходу у зв'язку з політичною нестабільністю (будівельні проекти у цих регіонах зараз заблоковані) та майбутнім можливим перерозподілом сфер політичного впливу, що призведе до скорочення експорту української продукції.

Джерелами фінансування інвестиційної діяльності можуть слугувати:

- власні фінансові ресурси і внутрішньогосподарські резерви інвестора, які містять первинні внески засновників і частину грошових коштів, отриманих у результаті господарської діяльності;
- позикові фінансові кошти – банківський кредит, інвестиційний податковий кредит, бюджетний кредит і інші засоби;
- залучені фінансові кошти, що отримують від продажу акцій, пайових і інших внесків юридичних осіб і працівників фірми;
- грошові кошти, що надходять у порядку перерозподілу з централізованих інвестиційних фондів, концернів, асоціацій і інших об'єднань підприємств;
- інвестиційні асигнування з державних бюджетів, місцевих бюджетів і відповідних позабюджетних фондів;
- засоби іноземних інвесторів, що надаються у формі фінансового або іншої участі в статутному капіталі спільних підприємств [6].

На сьогодні підприємства галузі не готові йти на глобальні заходи щодо реконструкції і реорганізації виробництва, а залучені інвестиції переважно спрямовуються на завершення раніше початих проектів і здійснення короткострокових високорентабельних заходів. Найбільш прийнятними джерелами фінансування при реалізації проектів модернізації залишаються власні кошти підприємств і позикові кошти.

Висока енергоємність виробництва пояснюється неефективним споживанням паливно-енергетичних ресурсів, що спонукає додатково витратити понад 8,5 млрд. м³ природного газу і збільшує залежність галузі від імпорту енергоресурсів. Надвисокі витрати енергоносіїв призводять до зниження конкурентоспроможності української металопродукції. Енергоємність виробництва чавуну на українських металургійних підприємствах на 30 % вища, ніж на провідних підприємствах світу. Такий стан склався внаслідок недостатнього використання нових технологій, зокрема спалювання пилувугільного палива (ПВП) у доменних печах. У середньому витрати ПВП в Україні складають 16,9 кг/т на виробництво чавуну, а в ЄС – 104 кг/т, у Китаї – 120 кг/т.

Значна частка енергоресурсів, що споживаються при виробництві чавуну в Україні, припадає на природний газ (щорічно майже 3,0 млрд. м³), а у провідних країнах світу природний газ при його плавленні практично не використовується. Особливо енергоємним є мартенівське виробництво сталі; витрати енергоресурсів при цьому майже у 5 разів (а природного газу – в 15 разів) більші, ніж при конвертерному виробництві сталі [2].

Низький рівень кооперації у гірничо-металургійному комплексі не дозволяє налагодити раціональні канали ресурсного забезпечення металургійних підприємств і створити повні технологічні цикли виробництва [6]. На сьогодні більшість металургійних та гірничо-збагачувальних комбінатів, вугільних шахт, коксохімічних підприємств, трубних заводів розпоршені серед окремих власників і не мають тісних виробничих зв'язків [3].

В останні роки металургійний комплекс переживає глибоку кризу, викликану використанням застарілих технологій, низьким технічним рівнем, перебоєм в постачанні підприємств коксівним вугіллем, металобрухтом, електроенергією, недостатньою фінансовою забезпеченістю впровадження необхідних інновацій. Дорогі газ і нафта погіршують ситуацію. Слід пам'ятати, що вся українська промисловість працює на імпортному газі (Росія, Казахстан і т. д.), оскільки власні родовища покривають лише потреби населення. Основна лінія подальшого розвитку комплексу – модернізація та реконструкція металургійного устаткування, удосконалення та зміна виробничих відносин в умовах ринку.

Металургійний комплекс є базовою галуззю економіки України, оскільки забезпечує понад 25 % промислового виробництва, 34 % загального експорту товарів. Частка України у світовому виробництві сталі становить 2,4 %.

До моменту початку кризи процес технологічного переоснащення металургійних підприємств набув позитивної тенденції. Під програми технічного розвитку були узяті багатомільйонні кредити. Спільно із зарубіжними партнерами виконані глобальні проекти технічної і технологічної модернізації виробництва, підготовлені будівельні майданчики, замовлено і куплено технологічне устаткування, запущено будівництво нових цехів, початий монтаж устаткування, пуско-налагоджувальні роботи і так далі. Ці роботи на кожному заводі знаходяться на різній стадії готовності, але деякі з них підприємства вимушені припинити, при цьому кожне підприємство брало на себе реальні фінансові зобов'язання перед іноземними партнерами і кредиторами – з конкретними термінами виконання.

В умовах кризи виконання цих фінансових зобов'язань стало практично неможливим, оскільки підприємства перейшли з розряду прибуткових у збиткові. Найбільшими небезпеками для більшості іноземних інвесторів, які хочуть інвестувати в Україну, на сьогодні є високий рівень корупції, непряме субсидування, слабка законодавча захищеність прав власності, макроекономічна нестабільність і ненадійна фінансова система.

Але, попри всі складнощі, деякі українські металургійні підприємства продовжують реконструкцію свого виробництва. Зокрема ПАТ «Алчевський металургійний комбінат», контрольований корпорацією «Індустріальний союз Донбасу», продовжує реалізацію програми подальшої реконструкції підприємства. Відповідно до річного звіту підприємства, фінансування інвестиційної програми розвитку підприємства за 2010 рік складало 101,865 млн. грн. Ці кошти були витрачені на будівництво конверторного цеху (20,161 млн. грн.), ділянку випалення вапняку (4,558 млн. грн.), будівництво кисневих блоків №7,8 (7,552 млн. грн.), придбання устаткування для доменної печі №2 (42,499 млн. грн.), комплекс підготовки та подачі в доменні печі пилувугільного палива (3,299 млн. грн.) та ін.

Крім того, в попередніх планах реконструкції – введення в експлуатацію доменної печі №4 до середини 2012 року, що дозволить наростити виплавку сталі до 440 тис. тон/міс. У кінці 2013 року планується побудувати ще одну установку позапічної обробки сталі «під-ковш» і сортову машину безперервного лиття заготовки (МНЛЗ) додатково до тих двох, що існують на підприємстві.

У планах підприємства – будівництво нової доменної печі №2 для забезпечення чавуном сталеплавильного виробництва. Піч проектується за новою технологією компанії Danieli Corus (Нідерланди) обсягом 4445 м³. Було розпочато земляні роботи під фундамент печі, однак через кризу будівництво ДП-2 тимчасово законсервовано. Виробництво чавуну із запуском ДП-2 збільшиться на 9500 тонн на добу та складе з урахуванням роботи печей, які вже існують, приблизно 24 тис. тонн на добу.

Проведений аналіз свідчить про значні проблеми, нагромаджені у металургійній галузі України. Для реформування вітчизняної металургійної галузі необхідно створити умови для ефективного використання наукового потенціалу та підвищення ролі держави у реалізації інвестиційно – інноваційної моделі розвитку галузі. Пріоритетами реформ мають бути зменшення енергоємності виробництва, збільшення попиту на внутрішньому ринку на вітчизняну продукцію металургійної галузі, стимулювання експорту, забезпечення конкурентоспроможності металургійної продукції.

Зменшенню енергоємності металургійного виробництва сприятиме:

- оптимізація кількості та змісту державних цільових і бюджетних програм фінансування науково-технічних робіт, що спрямовані на розроблення та впровадження у металургійній матеріало-, енерго- та ресурсозберігаючих технологій та устаткування;
- актуалізація Програми енергоефективності та енергозбереження на період до 2017 р., спрямованої на модернізацію та зниження енергоємності виробництва металопродукції за рахунок розробки та впровадження прогресивних енергозберігаючих

технологій та устаткування;

- підтримка енергозберігаючих проектів у металургії шляхом використання передбачених податкових пільг при закупівлі сучасного енергозберігаючого обладнання; укладання угод щодо отримання податкового кредиту на частину прибутку, що спрямовується на інвестування енергозберігаючих технологій; відкриття спеціальних кредитних ліній у вітчизняних банках для фінансування реконструкції та модернізації металургійного обладнання.

Збільшення попиту на внутрішньому ринку на вітчизняну продукцію металургійної галузі можливе за рахунок:

- стимулювання виробництва у галузях економіки, які формують попит на металопродукцію, зокрема машинобудівного комплексу, за рахунок реалізації норм Податкового Кодексу (ст. 158) щодо звільнення від оподаткування прибутку підприємств (на 50 %), отриманого від здійснення енергоефективних заходів та реалізації енергоефективних проектів підприємств, що внесені до Державного реєстру підприємств, установ, організацій, які здійснюють розроблення, впровадження та використання енергоефективних заходів та енергоефективних проектів;
- створення умов для фінансової санації збиткових промислових підприємств і забезпечення таким чином повноцінного споживання вітчизняної металопродукції в процесі їх модернізації і поступового нарощування виробництва;
- переважного забезпечення вітчизняною металопродукцією будівництва стратегічних інфраструктурних проектів, мостів, залізниць, метрополітенів, модернізації комунальної інфраструктури), що інвестуються за рахунок коштів центрального та місцевих бюджетів;
- поступовому нарощуванню обсягів будівництва шляхом реформування дозвільних процедур згідно із Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності», а також за рахунок реалізації Національних проектів «Доступне житло», «Дунайський коридор» (що, зокрема, стосується будівництва залізниці Ізмаїл – Рені і автобану Одеса – Рені) та інші [9].

Підвищення конкурентоспроможності металургійної галузі вимагає технологічного оновлення та оптимізації структури продукції за рахунок наступних заходів:

- розробки та впровадження ефективного механізму контролю за виконанням інвестиційних та соціальних зобов'язань на приватизованих об'єктах, у тому числі завдань щодо структурної модернізації, підвищення продуктивності праці, забезпечення конкурентоспроможності продукції, соціальних гарантій;
- опрацювання механізму повернення майна в державну власність у разі невиконання приватизаційної угоди;
- прискорення розробки та затвердження «Програми інвестиційно інноваційної діяльності на 2011 р. і на період до 2015 р.», проект якої передбачає реконструкцію підприємств металургійної галузі, зокрема Відкритих акціонерних товариств «Запоріжсталь», «Азовсталь» та «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», на суму близько 1 млрд. дол. США у 2011-2012 рр. за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, залучених

коштів, у т. ч. коштів державних і недержавних банків, міжнародних фінансових організацій;

- прийняття Закону України «Про підвищення конкурентоспроможності підприємств гірничо-металургійного та хімічного комплексів» (Проект Закону від 7. 06. 2010 р., реєстр. № 6492), яким, зокрема, передбачено, що підприємства гірничо-металургійного і хімічного комплексів мають право на залучення кредитних ресурсів під державні гарантії;
- створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій, зокрема за рахунок інформування ділових кіл країн-партнерів про можливість інвестування в промисловість України, забезпечення прозорості у системі стягування податків, спрощення реєстраційних процедур тощо;
- поширення на металургійний комплекс режиму автоматичного відшкодування ПДВ за умов приведення показників металургійних підприємств до критеріїв, визначених процедурою режиму автоматичного відшкодування (дотримання визначеного рівня заробітної плати та рівня заборгованості по податках);
- сприяння вертикальній інтеграції у металургійному комплексі за рахунок організаційного кооперування (поширення досвіду «Метінвест Холдингу», «Індустріального союзу Донбасу») [3].

Стимулювання експорту вітчизняної металопродукції полягає у наступних змінах:

- прийняття Закону України «Про систему державної підтримки експорту товарів (робіт, послуг) українського походження» (Проект Закону від 03. 03. 2009 р., реєстр. № 4145), який містить положення щодо надання експортних кредитів українським експортерам для здійснення експортних операцій, а також українським виробникам на стадії виробничого циклу для забезпечення виробництва продукції згідно з укладеними зовнішньоекономічними договорами, іноземним покупцям під зобов'язання закупівлі ними українських товарів; норми щодо страхування та перестрахування експортних кредитів, наданих українському експортеру банками-кредиторами, від комерційних та некомерційних ризиків для забезпечення відшкодування у разі невиконання іноземним покупцем зобов'язань за зовнішньоекономічним договором та ін.
- використання можливостей нарощування експорту вітчизняної металопродукції до країн, де раніше попит задовольняли японські металовиробники (до землетрусу у березні 2011 р.), а саме – до Індонезії, Філіппін, Малайзії, Таїланду, В'єтнаму. За оцінками BG Capital, Україна при активізації міжнародної торгівлі здатна додатково до прогнозованих на 2011 р. поставок на рівні 3,8 млн. тонн поставляти ще 1,2-1,5 млн. тонн сталі;
- підвищення ролі відділів з економічних питань у складі дипломатичних представництв України за кордоном у проведенні антидемпінгових розслідувань та введення симетричних тарифних бар'єрів для імпорту з тих країн, які блокують доступ української металопродукції на свої ринки [9].

Сьогodні від ефективності інвестиційної політики залежить стан виробництва, рівень технічної оснащеності основних засобів підприємств. Особливо потребує додаткових капітальних вкладень

металургійна галузь. Наша держава має багаті родовища залізної руди, саме тому потрібно не допустити занепаду галузі, яка може вивести Україну на новий рівень економічного розвитку.

Список літератури

1. *World Steel in Figures, World Steel Association, 2010.*
2. *Гальчинський А. інноваційна стратегія українських реформ: [монографія] / А. Гальчинський, А. Кінах, В. Семиноженко. – К; Знання України, 2010.*
3. *ДП «Держзовнішінформ» // Металургійний монітор. Стальний прокат. – № 19. – 2011.*
4. *За даними «Держзовнішінформу» // Товарний монітор, № 5. – 2011.*
5. *Амитан В. Н, Інноваційне розвитие Донецького регіона: состояние и перспективы/В. Н. Амитан. Ю. Н. Киклевич, Д. Б. Филатов/НАН України. Ин-т економіко-правових дослідвань. – Донецьк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2010.*
6. *Проблеми привлечения иностранных инве-стиций в Украину / В. И. Торкатюк, Г. Г. Фесенко, Г. Г. Фирсов. – Харьков: ХНАГХ, 2009.*
7. *Статистичні, аналітичні матеріали / Портал Ukrstat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*
8. *[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://investfunds.ua/news/alchevskij-metkombinat-prodolzhaet-rekonstrukciyu-proizvodstva-77253/>.*
9. *[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/435/>.*

РЕЗЮМЕ

Коваленко Наталья, Ульяницкая Ольга

Особенности развития металлургического комплекса Украины

В статье проанализировано состояние и исследованы основные проблемы металлургической отрасли Украины. С целью реформирования отечественной металлургической промышленности предложены меры, направленные на уменьшение энергоёмкости производства, увеличение спроса на внутреннем рынке на отечественную продукцию отрасли, стимулирования экспорта, обеспечения конкурентоспособности металлургической продукции и рассмотрены основные аспекты привлечения инвестиций в отрасль в период кризиса.

RESUME

Kovalenko Natalia, Ulianytska Olha

Features of the development of the metallurgical complex of Ukraine

The paper analyzes the main problems of metallurgical industry of Ukraine. With the aim of reforming of the domestic steel industry there have been proposed the measures to reduce the energy intensity of production, to increase the domestic demand for domestic products industry, to promote exports, to provide the competitiveness of steel products and basic aspects of attracting investment in the sector during the crisis.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2013 р.